

Programi međunarodne suradnje u školskim knjižnicama kao oblik razvijanja interkulturalnog dijaloga

Galić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:154659>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Maja Galić

**Programi međunarodne suradnje u školskim
knjižnicama kao oblik
razvijanja interkulturalnog dijaloga**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za kroatistiku

Maja Galić

**Programi međunarodne suradnje u školskim
knjižnicama kao oblik
razvijanja interkulturalnog dijaloga**

(DIPLOMSKI RAD)

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – smjer knjižničarstvo

Mentor: dr. sc. Cecilija Jurčić Katunar

Rijeka, 2017.

Sadržaj

Uvod

1. Funkcija, obrazovanje i uloga školske knjižnice
 - 1.1. Knjižnice, informacijska tehnologija i društvene promjene
2. Multikulturalizam i interkulturalizam
 - 2.1. Razvoj multikulturalnosti u svijetu
 - 2.2. Multikulturalnost i interkulturalnost u Hrvatskoj
 - 2.3. Interkulturalni dijalog
3. Suvremene knjižnične usluge u multikulturalnim zajednicama
 - 3.1. IFLA-in Manifest za multikulturalnu zajednicu
 - 3.2. Koncept multikulturalne knjižnice
4. Programi međunarodne suradnje u školskim knjižnicama s ciljem poticanja interkulturalnosti i multikulturalnosti
 - 4.1. Program Erasmus+
 - 4.1.1. Suvremena škola – primjer OŠ Vladimir Nazor Križevci
 - 4.2. Skype-a-Thon
 - 4.3. Bookmark Exchange projekt Međunarodne organizacije školskih knjižnica
 - 4.4. Čitanje ne poznaje granice / Branje ne pozna meja
 - 4.5. ACES
 - 4.6. AMORES
 - 4.7. Biblioteke za novo doba
 - 4.8. Interkulturalni dijalog s junacima naše škole

ZAKLJUČAK

POPIS LITERATURE

Uvod

Diplomski rad *Programi međunarodne suradnje u školskim knjižnicama kao oblik razvijanja interkulturalnog dijaloga* pozabavit će se mogućnostima koje se u knjižnici pojavljuju u današnje vrijeme, a odnose se na osmišljavanje i provođenje međunarodnih suradnji i projekata. Razmatrat će se uloga školske knjižnice s odgojno-obrazovnog stručnog, ali ponajviše s aspekta kulturno-javne djelatnosti knjižnice i građanskog odgoja u školi. Prikazat će se definicije pojmova interkulturalnosti i multikulturalnosti, njihov razvoj u svijetu i u Hrvatskoj, kao i primjeri dobre prakse provođenja knjižničarskih programa i suradnji s ciljem ostvarivanja interkulturalnosti, multikulturalnosti, poticanja na humanost i demokratičnost.

Rad će se usmjeriti na ostvarivanje suradničkog dijaloga, timski rad, osmišljavanje i provođenje međunarodnih projekata. Nastojat ću prikazati više primjera dobre prakse koji se provode u hrvatskim školskim knjižnicama, te na jednom mjestu dati pregled različitih programa koji su na raspolaganju školskim knjižnicama, a odnose se na ostvarivanje internacionalizacije škole, poticanje tolerancije, prihvaćanja, učenja o drugim kulturama, razvijanje nacionalnog identiteta, ali unutar identiteta građanina svijeta.

S obzirom na to da su školske knjižnice izravno uključene u odgojno-obrazovni proces, te da se građanski odgoj provodi kao sastavni dio školskog kurikulumu, upravo će zbog te činjenice u fokusu ovog rada biti školske knjižnice i školski knjižničari kao pokretači promjena, voditelji i realizatori međunarodnih suradnji. Neki primjeri odnosit će se i na narodne knjižnice jer su primjenjivi i u onima školskima.

Cilj je da ovaj rad posluži kao poticaj kolegama knjižničarima na uključivanje u programe međunarodne suradnje i intenziviranje kulturnog rada knjižnice s naglaskom na interkulturalnosti, multikulturalnosti, toleranciji, prepoznavanju i prihvaćanju kulturne raznolikosti kao prednosti i bogatstva društva.

1.Funkcija, obrazovanje i uloga školske knjižnice

Školska knjižnica sastavni je dio obrazovnog procesa. Znanje stečeno u školskoj knjižnici osnova je budućeg razvoja, a škola mora pomoći učenicima u usvajanju znanja, kroz razvijanje svijesti učitelja i stručnih suradnika. Školska knjižnica kakvu danas želimo temelj je odgojno-obrazovnog procesa svake škole. Uloga školske knjižnice danas postaje sve složenija-školska knjižnica pruža pomoć pri učenju, nudi knjige i ostalu građu koja svim članovima školske knjižnice omogućuje razviti kritičko mišljenje. Školska knjižnica se povezuje s drugim knjižnicama i informacijskim mrežama i na neki način povezuje učenike s ostatkom svijeta. Školska knjižnica informira, odgaja i educira učenike, ali i organizira različite izvannastavne aktivnosti kako bi se učenicima ponudilo što više mogućnosti u provođenju slobodnog vremena.

Temeljne su zadaće školske knjižnice, bitne za razvijanje pismenosti, informatičke pismenosti, poučavanja, učenja i kulture, sljedeće:

- potpora obrazovnim ciljevima i zadacima zacrtanim u nastavnom planu i programu škole;
- poticanje trajnih čitateljskih navika i uživanja u čitanju i učenju;
- omogućavanje stjecanja stvaralačkog iskustva pri korištenju i kreiranju informacija kao pomoć pri učenju i razumijevanju, te poticanju mašte i uživanja u čitanju;
- poticanje svih učenika da nauče i koriste vještine koje će im pomoći pri vrednovanju i korištenju informacija, bez obzira na njihovu vrstu, količinu i izvor, kao i razvijanje osjećaja za način komuniciranja unutar zajednice;
- osiguravanje pristupa lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima i mogućnostima koje će učenicima omogućiti doticaj s različitim idejama, iskustvima i stavovima;
- organiziranje aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest;
- suradnja s učenicima, nastavnicima, administrativnim osobljem i roditeljima radi postizanja ciljeva škole;
- promicanje načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama preduvjeti za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom demokratskom društvu;

- promicanje čitanja i promicanje korištenja školske knjižnice u školskoj i široj društvenoj zajednici.¹

Školska knjižnica ispunjava ciljeve razvojem i unapređenjem službi, odabirom i prikupljanjem građe, osiguravanjem fizičkog i intelektualnog pristupa odgovarajućim izvorima informacija, poučavanjem i zapošljavanjem stručnog osoblja.

Iz navedenih ciljeva škole možemo iščitati važnost i potencijal školske knjižnice u području osmišljavanja i provođenja međunarodnih suradnji i projekata.

Uloga knjižnica i posao knjižničara jest njegovati ljudsko znanje i neprestano povećavati njegovu vrijednost radi napretka društva²no, obilježja koja definiraju knjižnicu i knjižničnu djelatnost mijenjala su se od vremena kada nastaju prve knjižnice pa do danas, knjižnice su se formirale, djelovale i unaprjeđivale sukladno promjenama društava u kojima su djelovale.

Knjižničarstvo se kao struka afirmiralo u nas relativno kasno, posebice se to odnosi na školsku knjižnicu i školskog knjižničara sa specifičnim kompetencijama i znanjima, dotada dugo zanemarivanih u procesu odgoja i obrazovanja.

Informacijske potrebe razvojem društva i promjenama kojima je društvo bilo izloženo počele su se mijenjati, knjižnice su postale važan čimbenik u koncepciji obrazovanja. Knjižnice i njezini djelatnici za društvenu zajednicu obavljaju odgovoran posao prikupljanja svih vrsta knjižne i neknjižne građe u kojoj se pohranjuje cjelokupno ljudsko znanje, kao i pružanja usluga i informacija. Knjižnica postaje središte pozornosti i promišljanja. Suvremeno obrazovanje i školska knjižnica upućuju učenika na to kako pronaći sve potrebne informacije jer uloga školske knjižnice nije samo posudbena, školska knjižnica nije samo pomoćnik u usvajanju činjeničnog znanja, već je njezina uloga i kreativna i motivacijska. Učenje u školskoj knjižnici ne bi trebalo biti formalizirano, ono je slobodno i kreativno, s interesima učenika na prvom mjestu. Svi oblici obrazovanja u školskoj knjižnici imaju za cilj osamostaliti učenike, stvaralački ih probuditi, samoobrazovati i osposobiti za samostalno i kritičko procjenjivanje postignutog.

Knjižnica je mjesto zbivanja, središte događanja i okupljanja učenika, ali i ostalog školskog osoblja. Proces učenja u školskom (knjižničnom) okruženju nije vezan samo uz individualne napore učenika u stjecanju znanja i vještina, nego se zasniva i na društvenoj interakciji,

¹ Blažeković, T., Furlan, B.: *Knjižnica osnovne škole*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, 1993.

² Fatt Cheong Choy: *Libraries and librarians – what next?* // *Library Management* 2007.

odnosno razgovoru (kao temeljnom obliku komunikacije) između korisnika i školskog knjižničara.

Uspješna i kvalitetna komunikacija postaje potreba suvremenog života, a naročito u kontekstu obrazovanja. Kovačević navodi da odgojno-obrazovnu zadaću školska knjižnica ostvaruje dvojako:

- izravno (komunikacijom između korisnika i knjižničara)
- neizravno (u suradnji s nastavnicima i stručnim suradnicima u pripremi i organizaciji nastavnih sadržaja, kada ona preuzima ulogu izvora znanja)³

Komunikaciju u knjižnici nije dobro svoditi samo na proces koji podrazumijeva sudionike korisnika i knjižničara, već je potrebno komunikaciju knjižnice sagledati u puno širem kontekstu. Knjižnice, da bi u današnjem svijetu medija i informacija opstale i zadovoljile potrebe društva, trebaju biti vidljive, otvarati se prema široj zajednici, kao što nužno i neophodno moraju biti povezane i međusobno. Komunikacija je složen proces koji uključuje: pošiljalca poruke, primatelja poruke, same poruke, medija, povratne informacije.

Knjižničar i učenik u komunikaciji izmjenjuju uloge primatelja i pošiljalca poruke. Komunikacijske vještine pomažu uspostavljanju dobre i ugodne radne atmosfere, doprinose kvalitetnoj suradnji sudionika i boljim rezultatima u odgojno-obrazovnom procesu.

Razvojem tehnologije i medija školski knjižničar s korisnicima komunicira ne samo „licem u lice“ već i putem interneta. Zadaće suvremenog knjižničara su ovladati analitičkim, organizacijskim vještinama: analitičkim, organizacijskim, menadžerskim, problemskim (metode rješavanja problema), tehničkim, komunikacijskim (socijalnim, interpersonalnim, informatičkim).⁴

Korištenjem različitih programa omogućava se komunikacija istovremeno s drugim osobama koje se nalaze bilo gdje u svijetu (*instant messaging*-poruke se pojavljuju na ekranu prijavljenih primatelja; brbljaonica - *chat*; forumi; audio-vizualne konferencije i predavanja).

³ Kovačević D., Lasić-Lazić J., Lovrinčević J.: Školska knjižnica – Korak dalje, Zagreb, Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2004.

⁴ Kovačević D., Lasić-Lazić J., Lovrinčević J.: Školska knjižnica – Korak dalje, Zagreb, Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2004.

U ostvarenju tih ciljeva školska knjižnica mora biti spremna na inovativnost, u potpunosti osposobljavati učenike za rad, buditi radoznalost i interese za različitu literaturu, stvarati navike čitanja, obrazovati korisnike, upoznavati korisnike s mogućnostima knjižnice, stvarati uvjete za učenje, osiguravati uvjete za suvremenu nastavu i učenje. Podržavanjem inovacija u obrazovanju, školska knjižnica odstupa od tradicionalnih oblika nastave i time postiže veću povezanost nastavnika i nastavnih sadržaja, nastavnika i učenika, učenika i školske knjižnice, te tako ostvaruje intermedijalnost. Suvremenost i inovativnost nemoguće je odvojiti od pojmova suradnje i međunarodnosti. U vrijeme interneta i globalne umreženosti, vrlo je bitno osvijestiti važnost međukulturne suradnje te odgoja odgovornih i aktivnih, tolerantnih i snalažljivih budućih građana svijeta. Školska knjižnica teži potpunom razvoju učenika i njihovom osamostaljivanju pristupajući svakom učeniku kao individui, a u tom pristupu nastoji biti inovativna i kreativna.

U takvom svijetu nužno je uključiti knjižnicu u širi kontekst komunikacije osim onog koji podrazumijeva dva sudionika komunikacijskog procesa (knjižničar-učenik) na članove koji ne samo da nisu učenici, već nisu ni članovi knjižnice ni njezini korisnici, različiti oblici komunikacije sa širom zajednicom u okviru provođenja programa građanskog odgoja.

Funkcija školske knjižnice, kao i njezin doprinos obrazovanju i unapređenju obrazovanja leži u slobodnom protoku informacija i znanja. Suvremena školska knjižnica mora imati jasne ciljeve kako bi mogla djelovati u smjeru definiranom strateškim planovima, a ogleda se prije svega kao infrastruktura za promjene. Svaka promjena za sobom povlači i druge promjene. Suvremena škola uči učenike učiti i priprema ih za doživotno učenje. Uloga školske knjižnice u obrazovanju prati se kroz njezine osnovne djelatnosti od kojih su za obrazovni proces najvažniji svi slojevi odgojno-obrazovne te kulturne i javne djelatnosti.

Sukladno tome i školska knjižnica je prošla put od zbirke knjižne građe, prvenstveno namijenjene obveznoj lektiri, do organizirane i oblikovane zbirke svih vrsta građe potrebne u obrazovnom procesu, svojevrsni medijski centar, pri čemu učitelj-knjižničar postaje profesionalac za knjižnične medije. Sudjelovanjem u kulturnoj i javnoj djelatnosti škole, školska knjižnica postaje otvorena za javnost. U kulturnu djelatnost školske knjižnice, koja je u uskoj vezi s odgojno-obrazovnim procesom, možemo uvrstiti aktivnosti kao što su promocije knjiga, tematske izložbe, gostujuća predavanja i sl.. Takvi programi djeluju na kulturni identitet škole kao ustanove i istodobno djeluju na kulturno ozračje škole. Vezano uz to, mogu se provoditi različiti tipovi školskog sata u knjižnici kao što su propagiranje knjige

za čitanje (susret s književnikom), sat produbljivanja spoznaja o pročitanom djelu (filmska projekcija), a metode koje se mogu povezati su primjerice, metode razgovora (tribine ili izlaganja), metode izlaganja (književni portreti), metode praktičnih radova, metode stvaranja problemske situacije, metoda ilustrativnih i grafičkih radova te mnoge druge.⁵ Suvremena knjižnica postaje mjesto za učenje, a knjižničar, informacijski i medijski stručnjak, najbolji pomagač u učenju. Svojim ciljem i ukupnom organizacijom suvremena škola potvrđuje školsku knjižnicu kao njezin integralni i neodvojivi dio.

Postignućem ovih ciljeva školska knjižnica postaje mjesto stvaralaštva, a kroz izgradnju multimedijских obrazovnih procesa koji uključuju pripremu obrazovnih sadržaja i njihov prijenos u virtualnu učionicu, knjižnica nalazi mjesto u odgojno-obrazovnom sustavu.

1.1. Knjižnice, informacijska tehnologija i društvene promjene

Knjižnice su stoljećima smatrane stupovima društva utemeljenim na pohranjenom ljudskom znanju. Njihova je uloga bila, i još uvijek jest, pomoći ljudima iskoristiti informacije u rješavanju problema, stjecanju novih uvida i stjecanja novih vještina i znanja. Pojava i razvoj elektroničkih medija i interneta promijenili su načine kojima ljudi dolaze do informacija nužnih za njihov svakodnevni život. To se osobito odnosi na internet, najveću svjetsku informacijsku mrežu, koja je uz brzi opći razvoj tehnologije krajem 20. stoljeća temeljito promijenila način života ljudi.

Primjerice videokonferencije omogućuju povezivanje sudionika međusobno udaljenih stotine kilometara u zajedničku virtualnu učionicu pri čemu oni međusobno komuniciraju u stvarnom vremenu uporabom kamera, monitora ili projektora, mikrofona i zvučnika.

VIDEOKONFERENCIJA

Videokonferencije mogu se koristiti u nastavnom procesu kao inovativna i interaktivna metoda učenja. Primjenom videokonferencije moguće je virtualno izaći iz učionice i posjetiti bilo koju lokaciju na Zemlji-školu, muzej, laboratorij, bolnicu, istraživački centar. Upotrebom videokonferencija kod učenika se razvijaju prezentacijske, jezične,

⁵ Lovrinčević, J.: Komplementarnost školskih medijoteka, Proljetna škola školskih knjižničara, 1998., Dostupno na: <https://library.foi.hr/knjige/knjiga1>.

komunikacijske, digitalne i multikulturalne vještine. Uz ostvarivanje ishoda učenja definiranih nastavnim planom i programom (ili kurikulumom) cilj upotrebe videokonferencije u nastavi je razmjena iskustva te primjena suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija u odgojno-obrazovnom procesu. Putem videokonferencija učenici mogu unaprijediti svoje znanje, upoznati kulturu i običaje mnogih zemalja, te steći prijatelje iz raznih dijelova svijeta koji će im jednog dana možda postati i poslovni partneri. Potrebno je naglasiti i mogućnost suradnje knjižničara i učitelja. Primjenom videokonferencija potičemo suradnički rad i kritičko mišljenje te metode učenja usmjerene na potrebe učenika i društva.

Novo doba je obrazovanje učinilo nestabilnim u formalnom smislu, ali i otvorilo prostor za novu paradigmu. Otvara nam se mogućnost za integriranje, interkulturalnost, interpretiranje i daljnji razvoj. Suvremena knjižnica postaje najbolji okoliš za učenje te centar koji je izuzetno pogodan za ostvarivanje međunarodne komunikacije i suradnje. „Temeljna zadaća programa knjižnice kao medijskog centra jest osigurati učenicima i nastavnicima djelotvorno korištenje ideja i informacija.“⁶

Razvoj hrvatskog obrazovanja, znanosti i kulture te povezivanje s Europom i svijetom bilo bi nezamislivo bez knjižnica, posebno školskih knjižnica. Knjižnične usluge moraju biti dostupne svim članovima škole, bez obzira na dob, rasu, spol, vjeru, nacionalnost, jezik, profesionalni i društveni položaj. Posebne usluge i građa moraju biti osigurani za učenike koji nisu u mogućnosti koristiti redovite knjižnične usluge i građu (učenici s posebnim potrebama).

⁶ Information Power; Guidelines for School Library Media Programs, American Association for School Librarians, SAD, 1998.

2. Multikulturalizam i interkulturalizam

S obzirom da će se u radu prikazati mogućnosti i obrazložiti potreba međunarodne komunikacije i suradnje školskih knjižnica s ciljem razvoja interkulturalnosti, senzibiliteta za različitosti kao prednosti i postizanje prihvaćanja i tolerancije temeljem stečenih znanja o drugim kulturama i narodima, važno je na početku precizno definirati pojmove interkulturalnosti i multikulturalnosti.

Multikulturalnost znači prožimanje i zajednički život više kultura, više oblika kulturnog života u jednoj sredini, zemlji ili državi.⁷ Multikulturalnost je suživot različitih kultura, gdje kultura uključuje rasne, religijske ili kulturne skupine te se očituje u običajima, kulturnim pretpostavkama i vrijednostima, načinima razmišljanja i komunikacije.⁸

Multikulturalizam je ideologija koje potiče na institucionalizaciju kakvu imaju mnoge kulture. Što se odnosi i na organizaciji školstva, susjedstva, gradova i nacija.⁹ U današnje vrijeme spoj različitih kultura, bilo da se radi o glazbi, književnosti ili vjerskim običajima, svakodnevna je pojava. Rezultat je to brojnih migracija stanovništva koje su se desetljećima odvijale na mnogim područjima. Važnost kulturne razmjene pri tim migracijama presudna je jer očuvanje vlastite kulture i običaja, ali i poštivanje drugih kultura, te promicanje multikulturalnog dijaloga kroz proces cjeloživotnog učenja, temelj su multikulturalne zajednice. U Općoj deklaraciji o kulturnoj raznolikosti kultura se definira kao skup različitih duhovnih, materijalnih i emocionalnih obilježja društva ili neke društvene skupine. Obuhvaća životne stilove, načine života u zajedništvu, vrijednosne sustave, tradiciju i vjerovanja, a kulturna raznolikost temelj je globalnog društva.¹⁰ Definicija sugerira nužnost postojanja sheme zaštite manjinske kulture unutar neke države pri čemu se prvenstveno misli na stupanj liberalizacije i demokracije. Pri tom je važno razlikovati pripadnost političkoj zajednici i kroz pripadnost kulturnoj zajednici. Pa tako ljudi koji obitavaju unutar iste političke zajednice jesu sugrađani. S druge strane, postoji kulturna zajednica u kojoj pojedinci oblikuju i revidiraju svoje ciljeve i ambicije. Ljudi unutar iste kulturne zajednice dijele kulturu, jezik i povijest, koja određuje njihovu kulturnu pripadnost. Pri tome je posve moguće da to budu dva aspekta

⁷ Anić, V.: Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb, Novi liber, 1998.

⁸ 4 IFLA Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu, Zagreb, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

⁹ Multikulturalizam. URL: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Multikulturalizam>.

¹⁰ Univerzalna deklaracija UNESCO-a o kulturnoj raznolikosti. URL: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/diversity/pdf/declaration_cultural_diversity_hr.pdf.

iste zajednice, politička se zajednica može preklapati s nekom kulturnom zajednicom. Ali je jednako tako moguće, i često da se dvije zajednice ne preklapaju – politička zajednica može uključivati skupine ljudi koje pripadaju različitim kulturnim zajednicama – govore različitim jezicima, razvijaju različite kulturne tradicije. Tada govorimo o multikulturalnoj zajednici – kulturno pluralnom društvu.

Interakcija različitih etničkih i vjerskih skupina, ali i brojnih drugih socijalnih grupacija, dovodi do razvoja kulturne raznolikosti, svojevrsnog mozaika društva u kome su tolerancija i vjerska snošljivost temelj za daljnji razvoj multikulturalizma i društvenog pluralizma. Put ka multikulturalizmu kreće iz različitih smjerova, od osnovnog odgoja i obrazovanja, kroz rad u brojnim kulturnim ustanovama, ali i pravnim službama te vjerskim zajednicama. Međusobna suradnja, na svim razinama, dovodi do kvalitetnog načina življenja za sve pripadnike neke sredine, bez obzira na njihovu etničku ili vjersku pripadnost.

Multikulturalizam nastoji osvijestiti prožimanja i posuđivanja između kultura, a do istinskih, univerzalnih vrijednosti može se doći jedino neprisilnim i ravnopravnim interkulturalnim dijalogom.¹¹

Interkulturalizam, podrazumijeva sve ono što podrazumijeva multikulturalizam, ali i puno više jer dok multikulturalizam podrazumijeva relativno plošno shvaćeno priznavanje različitih kultura odnosno društvenih grupa sa zadržavanjem njihovih kulturnih specifičnosti, interkulturalizam stremi ka otvorenosti, poticanju međusobnih kontakata, čak i transkulturalizmu. Pri tome se misli kako interkulturalizam podrazumijeva međusobnu interakciju svih tih kultura koje žive na određenom području, njihovo međusobno prožimanje, a ne samo koegzistiranje. Važno je napomenuti kako neki autori izjednačavaju pojam multikulturalizma i interkulturalizma jer se ponekad ta dva pojma u praksi izjednačavaju. Multikulturalizam implicira odnose i suživot u jednoj zajednici, ali interkulturalizam im daje kvalitetu jer implicira ravnopravan dijalog. Interkulturalizam se najčešće određuje kao uspostava pozitivnih odnosa razmjene, aktivno razumijevanje, jednakopravna mogućnost razvoja kulturnog identiteta i međusobno obogaćivanje pripadnika različitih kultura. Multikulturalizam je dakle mehanički pojednostavljen način življenja različitih društvenih i kulturnih grupa, dok s druge strane, interkulturalizam podrazumijeva dinamičan i raznovrstan odnos uz međusobne dijaloge i interakciju u svim segmentima društva. Neki autori uvode i pojam globalnog multikulturalizma odnosno globalne multikulture koja s jedne strane sažima

¹¹ Mesić, M.: Multikulturalizam, Zagreb, Školska knjiga, 2006.

i uključuje kulturalni pluralizam, a s druge strane već uspostavljeni kulturni univerzalizam prethodno izgrađen na priznatoj kulturnoj raznolikosti i značenjskoj višestrukosti pojedinačnih, posebnih kultura. Važnost ispravnog razumijevanja koncepta multikulturalnosti, te djelovanja u skladu s njima značajan su pomak ka razvoju demokracije jednog društva.

Kako će se multikulturizam i interkulturizam dalje razvijati, još uvijek je velika nepoznanica ovisna o nizu brojnih čimbenika. Važno je samo težiti ka daljnjem razvoju kulturnog i nacionalnog identiteta pojedinaca, ali i njegovoj interakciji i pripadnosti cjelokupnoj kulturnoj zajednici.

2.1. Razvoj multikulturalnosti u svijetu

Multikulturalnost i interkulturalnost, aktualni su i važni, jer su poštivanje kulturne, vjerske i jezične raznolikosti jedan od temeljnih ljudskih prava. Američki kontinent jedan je od najboljih primjera multikulturalnosti jer se američka nacija temelji na asimilaciji skupina različitih naroda.

Mirovni sporazum između irokeških nacija i SAD-a iz 1784. jedan je od prvih ugovora koji jamči domicilnom stanovništvu jednaka prava u državi u kojoj je nekoliko stotina različitih nacija.¹² U Americi borba za prava čovjeka ne prestaje. S brojnih moralno upitnih zakona o pravima Indijanaca, nova pitanja o crnačkom kulturnom identitetu kulminirala su velikim građanskim ratom između Sjevera Amerike i njenog Juga.

Gledajući globalno čitava povijest XX. stoljeća jest pokušaj ideologijskog podjarnljivanja kulture, od socijalističkih utopija, totalitarnih fašističkih pokreta do neoliberalne ideologije globalizacije.¹³ U Europi je multikulturalnost brojnim seobama naroda poslije Prvog i Drugog svjetskog rata postala opće mjesto pri čemu su se države različito nosile s novonastalim stanjem. 1940.-tih godina se nakon iskustva s fašizmom, javlja ideja kulturnog pluralizma u Europi pod novim imenom "Interkulturalno obrazovanje". Ono se svodilo na školsko

¹² Mesić, M.: Multikulturalizam, Zagreb, Školska knjiga, 2006.

¹³ Paić, Ž.: Traume razlika. Zagreb, Intermedia, 2007.

poučavanje tolerancije prema drugim grupama, a ne na održavanje kulturne različitosti i identiteta, i nije se suprotstavljalo asimilaciji.¹⁴

Danas, desetljećima, čak skoro i stoljeće nakon toga, uočavaju se isti problemi. Naš ugledni politolog i znanstveni savjetnik zagrebačkog Instituta za migracije i narodnosti prof. dr.sc. Anđelko Milardović smatra kako će Europa uvijek biti poprilično nepovjerljiva prema strancima i kako je ona primjer etnocentrizma, a Amerika primjer multikulturalizma, objašnjava na sljedeći način: "Zato što multikulturalizam i jest anglosaksonska politika SAD-a, Kanade i Australije. Čak ni u Velikoj Britaniji taj tip politike nije razvijen do kraja. Europska društva drukčije su povijesno strukturirana u odnosu na Novi svijet, i zato se multikulturalizam ne može primijeniti na Njemačku ili Francusku. Njemački sociolog Jürgen Habermas pokušava razmišljati o organiziranju Europe po ugledu na SAD ili Švicarsku, ali to naprosto ne ide, zbog različite povijesti. U Novi svijet došli su ljudi iz svih krajeva svijeta, pa se morao naći model da ih se zbliži, "minimalnim identitetom", a to su zastava, himna i dolar, dok je ostalo prepušteno etničkim zajednicama. Europa je posve druga priča, ovdje imamo autohtona europska društva."¹⁵ Etnocentrizam tj. isticanje pripadnosti etničkoj grupi kao osnovici društvene cjeline i identiteta pojedinca ili skupine¹⁶ vidi kao jedan od odgovora na brojne gospodarske krize. Kao primjer navodi Luxemburg koji s čak 44 % stranog stanovništva nema problem s etnocentrizmom, dok kod zemalja suočenih s ekonomskom i gospodarskom krizom etnocentrizam jača. Općenito, u čitavoj Europi prisutan je trend jačanja radikalnih desnih stranaka kod kojih je jasno izražen etnocentrizam i to u obliku ksenofobije. Antiimigrantske radikalne desne skupine jačaju i osnivaju se diljem Europe - u Austriji je to Austrijska slobodarska stranka, u Njemačkoj Nacionalna demokratska stranka, u Francuskoj Nacionalni front, u Velikoj Britaniji Nacionalni front i Britanska partija, u Grčkoj Zlatna zora, u Italiji Sjeverna liga, pa niz skandinavskih stranaka.¹⁷

S vremenom se aktualiziralo pitanje društvenih odnosa, pogotovo u posljednje vrijeme velikih izbjegličkih kriza i demografskih promjena postalo aktualno. U zapadnim zemljama općenito raste strah od islama, dok se u Americi pojavljuje i islamofobija. Zbog učestalih terorističkih napada, a pogotovo nakon 11.9. u Americi islam se počinje izjednačavati s

¹⁴ Mesić, M.: Multikulturalizam, Zagreb: Školska knjiga, 2006.str.230-235.

¹⁵ Milardović, A.: Multikulturalizam u Europi ne prolazi. URL: <http://slobodnadalmacija.hr/Spektar/tabid/94/articleType/ArticleView/articleId/221434/Default.aspx>.

¹⁶ www.hjp.hr

¹⁷ Milardović, A.: Multikulturalizam u Europi ne prolazi. URL: <http://slobodnadalmacija.hr/Spektar/tabid/94/articleType/ArticleView/articleId/221434/Default.aspx>.

radikalnim pojedincima i islamskim separatistima. U Švicarskoj se tako provodio referendum kojim se narod izjasnio za zabranu gradnji džamija, u Francuskoj je poznat slučaj zabrane nošenja hidžaba koji je digao francusku javnost na noge. Tzv. Afera marama "L'affaire foulard" dogodila se kad su tri školarke muslimanske vjeroispovijesti počele dolaziti u školu s maramama na glavi te su zbog toga poslone kući i udaljene s nastave. Nakon tog događaja uslijedila je medijska bura u kojoj su se svi sukobljavali izjašnjavajući se za ili protiv nošenja marama.

Postavlja se pitanje i pitanje mogućnosti suživota, multikulturalizma u zemljama poput Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Makedonije kojima multietničnosti i nasljeđe rata značajno otežavaju međusobno razumijevanje i mogućnost mirnog suživota. U posljednje se vrijeme često propituje je li multikulturalnost uopće moguća, ostvariva i poželjna. Sumnje u multikulturalnu politiku koju provodi Njemačka aktualizirale su se u jeku migrantske krize koja je izbila 2015. godine, a učestali teroristički napadi za koje zaslugu preuzimaju radikalne skupine, samo povećavaju sumnju velikog dijela javnosti u ideal kulturološkog pluralizma. Teško je odgovoriti na pitanja koja se postavljaju, ali može se zaključiti da je vrlo bitno raditi na razvoju interkulturalnog dijaloga na svima razinama društva, te da treba poraditi na infiltriranju humanosti, tolerancije i prihvaćanja u svim porama našeg društva.

2.2. Multikulturalnost i interkulturalnost u Hrvatskoj

Trendovi multikulturalnosti i u Hrvatskoj polako počinju graditi svoj put. Pitanje kulturnog položaja i pitanje kulturnog identiteta Hrvatske, odnosno kulturne prepoznatljivosti u Europi i svijetu, sve je češće. Tranzicijske promjene koje su se dogodile u Hrvatskoj posljednjih dvadeset godina donijele su brojne transformacije na svim poljima djelovanja pa ni kultura nije iznimka. U Hrvatskoj se iznova određuje prostor vlastite kulture koja uključuje i formiranje nekih novih identitetnih modela. Od 2003. godine provodi se program neformalnog obrazovanja " Interkulturalizam i mladi " s nizom godišnjih projekta poput "Multikulturalna obilježja i vrijednosti naše sredine" (2006.) i " Interkulturalna platforma za približavanje mladih Europskoj uniji."

U Hrvatskoj uz Hrvate žive i brojni drugi narodi i narodnosti, Srbi, Bošnjaci, Romi, Česi, Slovaci, Mađari, Slovenci, Austrijanci, Nijemci i Makedonci. Svaki od tih naroda ima svoju

vlastitu povijest, ali i povijest suživota s domicilnim stanovništvom. Hrvatskoj se najčešće spočitava ksenofobija naspram Roma i Srba. Brojni su razlozi tome, što ne znači da se takav način razmišljanja opravdava, naprotiv. Romi u Hrvatskoj imaju dugu tradiciju. Narod su bez države i stoga prisutan u svim državama Europe pa tako i u Hrvatskoj. Ono što najveći broj Roma svrstava na vrh ljestvice animoziteta od strane ostalih građana jest manjak obrazovanja, samim time i zapošljavanja, što ih svrstava među najčešće korisnike socijalne pomoći od strane države. U prilog tome ne ide ni to što ih prema popisu stanovništva iz 2001. godine bilo oko 9 300, a sada se pretpostavlja da ih je oko 30.000 u Hrvatskoj. Često odgajaju djecu u uvjetima koji nisu u skladu s osnovama zadovoljavanja materijalnih i financijskih potreba zbog čega raste i broj državnih potpora, ali i manjih kriminalnih djela. Veliki broj djece (pet ili više u jednoj obitelji), neriješeni socijalni uvjeti, nedovoljno poznavanje hrvatskoga jezika i brojni drugi čimbenici, doveli su romsku populaciju na najvišu točku problematike integracije i socijalne interakcije. Vlada Republike Hrvatske službeno je započela s Nacionalnim programom zbrinjavanja Roma 2003. godine., 2005. donijela je Akcijski plan za uključivanje Roma, a zatim i Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma 2013.-2020.¹⁸ Cilj tog programa je uključiti Rome u društveni život kao ravnopravne sudionike, a da se pritom poštuje i zaštiti njihova tradicija i vrijednosti njihove kulture što je zapravo bit interkulturalizma-ne samo tolerancija već prihvaćanje, jasan dijalog, interakcija s međusobnim poštivanjem.

Islamska zajednica u Hrvatskoj ostvaruje odličnu suradnju i suživot s vlastima i sugrađanima. Hrvatska dopušta vjersku opredjeljenost na svim razinama, uključujući i vjeronauk u školama koji je u mnogim europskim zemljama zabranjen, kao i vrijeme za molitvu koje je dozvoljeno islamskim vjernicima čak i na radnom mjestu. U Hrvatskoj je vrlo česta i dvojezičnost u sredinama u kojima je populacija neke nacije veća od 30 % kao što je slučaj s Mađarima u Slavoniji, Srbima na Banovini ili Talijanima u Istri. S druge strane, dogma multikulturalizma raste u nekim drugim situacijama koje je teško kontrolirati poput dogovorenih brakova, poligamije i dječjih brakova (kao što je primjer u sredinama s Romskom nacijom), a javljaju se i problemi poštivanja dvojezičnosti u području koje je bilo iznimno zahvaćeno ratom i u kojem za ratne zločine nisu odgovarale odgovorne osobe kao što je to slučaj u Vukovaru. Razlike unutar pojedinih kultura dovode do međusobne koegzistencije u jednoj multietničkoj

¹⁸ <https://ljudskaprava.gov.hr/>

državi, ali neće uvijek dovesti do toga da kulture budu pristupačne jedne drugoj kao što neće jamčiti ni međusobno razumijevanje.¹⁹

Nacionalna struktura stanovništva Hrvatske izjašnjenih prema materinskom jeziku, iz popisa stanovništva provedenog 2011. godine.

Jezik	Broj stanovnika	%
hrvatski	4.096.305	95,60 %
hrvatsko-srpski	3.059	0,07 %
albanski	17.069	0,40 %
bosanski	16.856	0,39 %
bugarski	293	0,01 %
crnogorski	876	0,02 %
češki	6.292	0,15 %
hebrejski	30	<0,01 %
mađarski	10.231	0,24 %
makedonski	3.519	0,08 %
njemački	2.986	0,07 %
poljski	639	0,01 %
romski	14.369	0,34 %
rumunjski	955	0,02 %
ruski	1.592	0,04 %

¹⁹ Mesić, M.: Multikulturalizam, Zagreb, Školska knjiga, 2006. str .82-98

Jezik	Broj stanovnika	%
rusinski	1.472	0,03 %
slovački	3.792	0,09 %
slovenski	9.220	0,22 %
srpski	52.879	1,23 %
srpsko-hrvatski	7.822	0,18 %
talijski	18.573	0,43 %
turski	342	0,01 %
ukrajinski	1.008	0,02 %
vlaški	14	<0,01 %
ostali jezici	5.367	0,13 %
Nepoznato	9.329	0,22 %
Ukupno	4.284.889	100% ²⁰

Podaci su dostupni na stranicama Vlade, točnije Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, a prema popisu stanovništva iz 2011. godine u Republici Hrvatskoj te na stranicama Hrvatskog zavoda za statistiku.

Iz navedene tablice vidljivo je kako je srpski jezik drugi po broju stanovnika u Hrvatskoj što ne čudi s obzirom na to da Srbi kao nacionalna manjina u Hrvatskoj žive stoljećima, govore hrvatskim jezikom i imaju jednake uvjete školovanja i zapošljavanja kao i Hrvati. Izuzmemo li pojedinačne negativne primjere eskalacije nasilja u Vukovaru i nekulturno te neprihvatljivo ponašanje pojedinih pojedinaca koje vrijeđa srpsku nacionalnu manjinu, možemo zaključiti da je status srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj povoljan. Srpskom stanovništvu omogućeno je obrazovanje po C-modelu kroz koji pripadnici srpske manjine mogu učiti svoj materinji jezik i pismo te srpsku povijest i kulturu zaživio je u nekim školama u područjima u kojima je

²⁰ <http://www.umrh.hr/Nacionalni%20program%20za%20Rome.pdf>

srpsko stanovništvo oko 30 % ukupnog stanovništva, čak i u školama gdje je taj postotak manji, ali su roditelji učenika iskazali želju za takvim obrazovanjem. Zanimljivi su podaci koje je za centar za mirovne studije prema istraživanju koje je za potrebe Centra za mirovne studije provela agencija Target d.o.o. u svibnju i lipnju 2013. godine na reprezentativnom uzorku od 800 punoljetnih građana Hrvatske. Većina ispitanika iskazala je vrlo snažan nacionalni i vjerski identitet, dok manjini ispitanika ovi identiteti nisu važni. Ispitujući ksenofobiju na općenitoj razini, došli su do zaključka da građani RH u prosjeku balansiraju na granici između ksenofobnih i odobravajućih stavova prema useljavanju stranaca u Hrvatsku: otprilike podjednak broj iskazuje ksenofobične i blagonaklone stavove prema stranim doseljenicima. Pri tom je zanimljivo da je ksenofobija posebno izražena u dvama segmentima: strahu da će doseljenici uzimati posao ljudima koji oduvijek tu žive (63.4%) i sumnji da strancima interes naše zemlje neće biti na prvom mjestu (63.6%).

Što se tiče stavova prema multikulturnom društvu, građani Hrvatske u prosjeku pokazuju otprilike podjednaku zastupljenost pozitivnih i negativnih stavova prema multikulturalizmu, odnosno, općenito, blagi pozitivan stav prema multikulturalizmu. Tako se, na primjer, 57.7 % ispitanika u nekoj mjeri slaže s tvrdnjom da je ugodno živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla, dok se 50.6 % u određenoj mjeri slaže s tvrdnjom „podržavam doseljavanje stranaca u Hrvatsku“. Značajan dio istraživanja obuhvaća ispitivanje ksenofobije prema određenim nacijama, rasama i drugim skupinama. Istraživali smo stavove prema nacionalnim manjinama u Hrvatskoj (Srbi koji žive u RH, Bošnjaci koji žive u RH i Romi), prema manjinskim vjerskim opredjeljenjima u RH (muslimani i ateisti), prema tri skupine europskih doseljenika (doseljenici iz zapadnih zemalja EU, doseljenici iz istočnih zemalja EU i doseljenici iz zemalja bivše Jugoslavije), prema određenim kulturalno udaljenim rasama i nacijama (Kinezi, crnci i Arapi) te prema tražiteljima azila. U najvećoj mjeri negativne stavove izražavaju prema Romima (do 44%), a u najmanjoj prema doseljenicima iz zemalja zapadne EU (do 14%). Ostale skupine nalaze se između ovih vrijednosti. Zanimljivo je da građani u prilično velikom postotku ksenofobiju izražavaju prema skupinama s kojima imaju iskustva suživota (npr. prema Srbima do 38%), kao i onim skupinama s kojima još nisu dolazili u doticaj u većoj mjeri (npr. Kinezi do 32% ili Arapi do 27%). Zabrinjava i visoki postotak ksenofobije prema općenitoj kategoriji tražitelja azila (do 37%).²¹

²¹ Vrijeme je za suočavanje sa ksenofobijom u Hrvatskoj. URL:

2.3. Interkulturalni dijalog

Interkulturalni dijalog je proces koji obuhvaća otvorenu i dostojanstvenu razmjenu mišljenja između pojedinaca i grupa različitog etničkog, kulturnog, vjerskog i jezičnog porijekla i naslijeđa uz uzajamno razumijevanje i poštovanje. Takav dijalog doprinosi političkoj, socijalnoj, kulturnoj i ekonomskoj integraciji i koheziji kulturno različitih društava; ima nekoliko ciljeva, prije svega promoviranje ljudskih prava, demokracije i vladavine zakona. Sloboda izbora, sloboda izražavanja, jednakost, tolerancija i uzajamno razumijevanje vodeći su principi u tom kontekstu. Interkulturalni dijalog zahtjeva otvorenost, volju i spremnost za dijalog, sposobnost rješavanja sukoba na miran način, prihvaćanje tuđih argumenata. No moramo shvatiti da ponekad interkulturalni dijalog nema odgovor na sva pitanja, njegov djelokrug može biti ograničen.

Kulturnoj raznolikosti ranije se pristupalo iz pozicije većine kojoj se manjina mora prilagoditi, dok multikulturalizam daje pravo manjini da se izdvoji od većine umjesto da se asimilira. Njihovi elementi kombiniraju se s interkulturalnom paradigmom, uzimajući najbolje od svake.

Uvjeti za interkulturalni dijalog su ljudska prava i dostojanstvo, demokracija i vladavina prava. Etnička, kulturna, religijska ili jezična pripadnost ne smije biti prepreka za ostvarivanje ljudskih prava, a pravila dominantne grupe ne smiju biti opravdanje za diskriminaciju ili govor mržnje. Demokracija je temelj političkog sustava, jer pomaže pojedincu da se identificira s društvom čiji je član i omogućuju legitimno donošenje odluka. Važno je da dijalog prihvaća duh demokratske kulture i njezine elemente: uzajamno uvažavanje sudionika i spremnost za prihvaćanje. Vladavina prava osigurava raspodjelu vlasti, pravnu sigurnost i jednakost pred zakonom; sprječava državnu vlast od donošenja diskriminatorских odluka i osigurava da pojedinac kojemu su povrijeđena ljudska prava može na sudu tražiti naknadu.

Potrebno je raditi na savladavanju barijera koje sprječavaju interkulturalni dijalog a to su otežana komunikacija na nekoliko jezika, diskriminacija, siromaštvo, izrabljivanje, rasizam, ksenofobija.

Konflikti izazvani vjerskim podjelama osobina su daleke i novije prošlosti Europe. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti čine osnovu demokratskog društva. Religijska praksa dio

ljudskog života i ne smije se zanemarivati od strane državne vlasti iako ona mora zadržati neutralnu ulogu u tome. Treba poticati dijalog između vjerskih zajednica i državne vlasti, ali i između samih religijskih zajednica.

Građanstvo je pravo i odgovornost na sudjelovanje u kulturnom, društveno i ekonomskom životu zajednice zajedno s drugima. To je ključ za interkulturni dijalog, jer nas poziva da mislimo o drugima, ne na stereotipan način, nego kao građanima jednakim nama. Aktivno sudjelovanje u svim područjima života lokalne zajednice doprinosi njezinom napretku i poboljšava integraciju. Temelj za promoviranje sudjelovanja je pravo stranaca na sudjelovanje u lokalnim i regionalnim izborima. Integraciju će ubrzati i pravo djece stranaca na državljanstvo u zemlji u kojoj su rođeni i stanuju.

Znanja neophodna za interkulturni dijalog ne stječu se automatski; potrebno ih je usvojiti, uvježbavati i primjenjivati tijekom cijelog života. Ključna područja znanja su demokratsko građanstvo, jezik i povijest. Obrazovanje za demokratsko građanstvo je od temeljnog značaja za otvoreno, tolerantno društvo, uzajamno razumijevanje, interkulturni dijalog i solidarnost, a obuhvaća civilno, povijesno, političko i obrazovanje o ljudskim pravima. Jezik je često prepreka za interkulturni dijalog. Mora se raditi na očuvanju jezika manjina, ali i na njihovom usvajanju jezika većine kako bi mogli aktivno sudjelovati u životu zajednice. Kroz učenje povijesti učenike se potiče na kritičko i odgovorno analiziranje povijesnih činjenica i događaja i radi se na smanjivanju predrasuda i stereotipa; ne smije biti instrument ideološke manipulacije i sredstvo promoviranja netolerancije, ksenofobije, rasizma, nacionalizma.

Osnovno i srednje obrazovanje treba omogućiti djeci da razumiju vrijednosti koje leže u osnovi demokratskog života, upoznati ih s poštovanjem ljudskih prava kao osnovom za upravljanje raznolikošću i podržavanjem otvorenosti prema drugim kulturama. Visoko obrazovanje stvara interkulturalce koji mogu igrati aktivnu ulogu u javnoj sferi. Jednako važnu ulogu ima i formalno i neformalno obrazovanje (sportske organizacije, religijske zajednice, grupe mladih). Obrazovni radnici na svim razinama imaju važnu ulogu u njegovanju interkulturnog dijaloga i pripremi budućih generacija za dijalog, a svojim radom i posvećenošću učenicima mogu služiti kao uzor. Roditelji i obiteljsko okruženje isto tako pripremaju mlade za život u kulturno raznolikom društvu i kroz ulogu modela za svoju djecu moraju raditi na promjeni mentaliteta i percepcija.

Važno je stvoriti prostor za dijalog koji je otvoren za sve. Uspješno interkulturno upravljanje na svim razinama većinom je stvar stvaranja takvih prostora. Uređivanje i planiranje gradova

primjer je za to, jer može grad može biti uređen na otvoren i na manje otvoren način. Važno je da se imigranti ne smještaju na izolirana i neuređena, bezdušna mjesta. U stvaranju otvorenih i tolerantnih zajednica veliku ulogu imaju i muzeji i povijesna mjesta. Vrtići, škole i mjesta za mlade moraju pružati prilike za susretanje različitosti i interkulturalni dijalog. I mediji, radna mjesta, sportske i svakodnevne aktivnosti moraju poticati toleranciju i interkulturalni dijalog.

3.Suvremene knjižnične usluge u multikulturalnim zajednicama

Iako se knjižnične usluge za manjinske skupine u nekim zemljama počinju razvijati još krajem 19. stoljeća, suvremene se multikulturalne knjižnične zbirke i usluge odnosno multikulturalne knjižnice javljaju tek krajem 20. i početkom ovog stoljeća kao rezultat društvenih i političkih zbivanja, te profesionalnih smjernica. Standardizacija knjižničnih usluga za multikulturalne zajednice započinje, donošenjem Australskih standarda za usluge multikulturalnih narodnih knjižnica 1982. godine. Potom slične dokumente donose i ostala knjižničarska udruženja diljem svijeta: u Velikoj Britaniji Library Association sličan dokument usvaja 1985. godine, a dvije godine kasnije i Kanadsko knjižničarsko društvo (Canadian Library Association) i IFLA.²²

Iz stručne je literature i prakse vidno da narodne knjižnice danas, u kontekstu multikulturalnosti, korisnicima najčešće nude dva osnovna tipa informacija odnosno usluga:

- informacije, znanja i vještine neophodne za opstanak manjinskih skupina u društvu (tzv. coping skills), te,
- informacije i programe iz područja umjetnosti i kulture.

U prvi tip usluga ubrajaju se knjižnični programi i usluge kao što su tečajevi većinskog jezika, temeljno opismenjivanje, informacijsko i računalno opismenjivanje, informacije o mogućnostima smještaja i obrazovanja, službene informacije o različitim pravima pojedinaca u novoj sredini, pomoć pri traženju posla te upućivanje na nadležne vladine/službene agencije za određena egzistencijalna pitanja. Navedene vrste informacija i neformalnog poučavanja knjižnice najčešće nude manjinskim skupinama i novopridošlicama u zajednici, a karakteristične su prije svega za one zemlje u koje i dalje pristiže mnogo imigranata.

Informacije i programi iz područja umjetnosti i kulture najčešće se odnose na knjižničnu građu i programe (izložbe, koncerte, promocije knjiga, radionice, pričaonice, rasprave itd.) kojima se njeguje jezična i kulturna baština svih skupina u društvu te potiče i promiče razumijevanje drugačijih vrijednosti, iskustava i gledišta. Ovaj je tip knjižničnih programa i usluga usmjeren podjednako na pripadnike manjinskog i većinskog stanovništva u zajednici, a

²² Standards for multicultural public library service. Melbourne : Working group on multicultural library services, 1982., Library and information services for our multicultural society. London : The Library Association, 1985., Canadian Library Association.

primaran je vid multikulturalnih knjižničnih usluga u onim zemljama i sredinama u kojima su manjinske skupine prisutne naraštajima.²³ Iz istraživanja koje su 2011. proveli Faletar, Faletar Tanacković i Lacković s ciljem utvrđivanja na koji način osobe koje vode narodne knjižnice razumijevaju ulogu knjižnica u multikulturalnom društvu i na koji način knjižnice odgovaraju izazovima multikulturalnog društva, pokazalo se da ispitanici (ravnatelji hrvatskih narodnih knjižnica) vjeruju da narodne knjižnice imaju važnu ulogu u kulturno raznolikom društvu, no u pravilu tek načelno, u teoriji, razumiju što su to multikulturalne knjižnične usluge te da ispitane hrvatske narodne knjižnice još uvijek nisu postale multikulturalne knjižnice u suvremenom značenju te riječi. Kako bi pak zadobile značajniju ulogu u (multikulturalnom) društvu, njihove politike, osoblje, službe i usluge moraju početi reprezentativnije i aktivnije predstavljati sve zajednice kojima služe, odnosno knjižnice (sve, a ne samo narodne) u svom planiranju i djelovanju moraju primijeniti holistički pristup. Ovo je iznimno važno danas kada se, zahvaljujući novim tehnologijama i globalizaciji žarište multikulturalnosti treba proširiti kako bi uključivalo ne samo manjinske skupine u određenoj zajednici ili državi, nego i različite jezične, etničke i kulturne skupine u globalnom društvu.²⁴

3.1. IFLA-in Manifest za multikulturalnu zajednicu

U IFLA-inim smjernicama za multikulturalne zajednice navedeno da je zadaća knjižnica posvećivanje posebne pažnje kulturno različitim zajednicama. One uključuju autohtono stanovništvo, useljeničke zajednice, osobe kulturno mješovitog porijekla, transnacionalne osobe, izbjeglice, azilante, imigrante, nacionalne manjine i osobe s privremenim pravom boravka. Multikulturalnim knjižničnim uslugama i službama potiče se uključivanje nacionalnih manjina u zajednicu u kojoj djeluje. Knjižnice imaju iznimnu važnost u uspostavljanju multikulturalnog dijaloga jer je zadaća knjižnica kao informacijskih centara „osigurati pristup informacijama svim građanima bez isključivanja na bilo kakvoj osnovi“. Smjernice su razrađene u sedam poglavlja:

²³ Standards for multicultural public library service. Melbourne : Working group on multicultural library services, 1982., Library and information services for our multicultural society. London : The Library Association, 1985., Canadian Library Association.

²⁴ Skrzyszewski, Stan, Cubberley, M.: A vision for the future : exploring new roles for multicultural library services. // IFLA satellite meeting on library service in a multicultural society, Aarhus, Danska

1. *Multikulturalna knjižnica,*
2. *Pravni okvir i financije,*
3. *Zadovoljavanje potreba korisnika,*
4. *Izgradnja zbirke,*
5. *Osoblje,*
6. *Marketing,*
7. *Primjeri dobre prakse.*²⁵

U prvom poglavlju Smjernica naglašava se da kulturu ne treba shvaćati samo kroz umjetnost, već i kroz životne navike, vrijednosni sustav, vjerovanja. U tom se poglavlju općenito objašnjava pojam multikulturalnosti. Drugo se poglavlje bavi uglavnom uputama vezanom za pravna i financijska pitanja. U trećem poglavlju preporučuju se dvije metode istraživanja i prepoznavanja potreba korisnika-analiza zajednice i procjena potreba na temelju kojih treba izgraditi politiku djelovanja knjižnice. Naglasak je na primjeni Web 2.0 tehnologije koje omogućuju pristup izvorima koji su prije bili teško dostupni (primjerice folklor, usmena baština). U četvrtom poglavlju ističe se potreba suradnje s nacionalnim zajednicama u osmišljavanju programa s očuvanjem manjinskih jezika. Peto poglavlje bavi se ljudskim resursima u knjižnici i naglašava da bi sastav zaposlenika knjižnice trebao odgovarati sastavu društva u kojem knjižnica djeluje.

Smjernice preporučuju različite oblike suradnje među knjižnicama u vidu nabavu, obradu i zajedničko korištenje građe. Što se tiče marketinških aktivnosti Smjernice preporučuju predstavljanje usluga i programa na alternativnim i poznatim mjestima ili organiziranje pokretne knjižnične službe. Kao primjer dobre prakse istaknuta je narodna knjižnica Toronto koja sa svojim nacionalnim manjinama provodi tečajeve jezika i pripremne tečajeva za dobivanje državljanstva, pričanje priča na desetak jezika, konverzijske kružoke na engleskom jeziku te aktivno izgrađivanje zbirke na četrdesetak jezika. Smjernice ističu da s

²⁵ Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu, 1. hrvatsko izd. prema 3. izd. Izvornika, Zagreb, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

multikulturalna pismenost nametnula kao jedna od osnovnih pismenosti 21. stoljeća. Dobar su putokaz voditeljima svih tipova knjižnica u osmišljavanju usluga i programa.

3.2. Koncept multikulturalne knjižnice

Ovaj koncept podrazumijeva kulturno i jezično različite zbirke i usluge, u novije vrijeme pristup tiskanim i online izvorima na odgovarajućim jezicima pri čemu ne treba zaboraviti i tradicionalnu ulogu knjižnica kao što je očuvanje i zaštita materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara, programe usmjerene na obrazovanje korisnika i uspostavu interkulturalnog dijaloga. Multikulturalne školske knjižnice usmjerene su k izgradnji specifičnih knjižničnih zbirki važnih za poučavanje i učenje multikulturalnosti i interkulturalnosti. Hrvatsko knjižničarsko društvo održalo je 2012. znanstveni skup na temu Knjižnica u multikulturalnom ozračju na kojem je u Talijanskoj srednjoj školi „Dante Alighieri“ Pula istaknuto kako osnovu multikulturalizma čini spremnost na dijalog, otvorenost pojedinca prema novome i drugačijemu, tolerancija i komunikacija. Polazi od činjenice da se kultura uči i postepeno usvaja te da nije biološki, već antropološko-kulturološki fenomen te ističe da se i multikulturalizam kao suživot različitih kulturoloških, jezičnih ili/i vjerskih entiteta također uči i postupno usvaja.

Na skupu su bili predstavljeni neki od primjera dobre prakse od kojih svakako valja izdvojiti sisačke narodne i školske knjižnice. Sisak je grad u kojem suživot dijele pripadnici više nacionalnih manjina: Hrvata, Srba, Bošnjaka, Čeha, Rusina, Nijemaca, Roma, Slovaka, Albanaca. Narodna knjižnica u Sisku ima raznovrsne multikulturalne programe koji uključuju predstavljanje udruga nacionalnih manjina, književne večeri talijanske poezije, predstavljanja slikovnica na romskom jeziku, gostovanja umjetnika i kulturnih djelatnika koji su pripadnici nacionalnih manjina, radionice oslikavanja svile koje vode djeca islamske zajednice, predstavljanje časopisa nacionalnih manjina i brojne druge zanimljive aktivnosti. U programima sudjeluju jednako i pripadnici nacionalnih manjina i Hrvati, a cilj je predstavljanje kulture i ostvarivanje međusobnog poštivanja i kvalitetnog suživota. Na prostoru na kojemu se isprepliće toliko različitih kultura, nužno je učenike (na)učiti kako se kvalitetno odnositi prema onima koji su drugačije kulture, jezika, tradicije. Tamošnji knjižničari prepoznali su veliki potencijal za multikulturalno opismenjivanje upravo u

suradnji školskih i narodnih knjižnica, razmišlja se o intenziviranju te suradnje koja bi trebala prerasti u partnerstvo.

Važno je spomenuti da od 2009. godine u Hrvatskoj u okviru Hrvatskog knjižničarskog društva djeluje Radna grupa manjinskih knjižnica te da je objavljen vodič Središnje knjižnice nacionalnih manjina. Vodič daje pregled razvoja knjižničnih usluga u Hrvatskoj koje su usmjerene na interkulturalni i multikulturalni dijalog. Iz pregleda je očito da se pitanje knjižničnih usluga etničkim i nacionalnim manjinama aktualizira tek krajem 1980-ih kada je provedena analiza fondova na češkom, mađarskom i talijanskom jeziku (no, nažalost, ne i ostalih usluga) u narodnim knjižnicama u trima regijama u kojima je utvrđeno da živi najveći broj pripadnika tih „narodnosti“. Iako postoje podaci da su određena kulturna društva i škole pojedinih manjinskih skupina u Hrvatskoj u svom sastavu imale knjižnice i čitaonice još početkom 20. st., pokazalo se da su hrvatske knjižnice građu namijenjenu etničkim i nacionalnim skupinama do tada nabavljale najčešće stihijski i nekoordinirano te da se potrebe tih korisnika nisu zadovoljavale na odgovarajući način. Stoga se tada pristupilo stvaranju pretpostavki za osnivanje i djelovanje posebnih službi, tzv. središnjih knjižnica za nacionalne manjine, čiji je zadatak bio preuzeti ulogu koordiniranja rada svih do tada rascjepkanih „manjinskih“ zbirki u narodnim knjižnicama diljem Hrvatske i zapošljavati stručno osoblje sa znanjem manjinskih jezika.²⁶ Pohvalno je pri tome da je hrvatska stručna knjižničarska javnost u tom trenutku prihvatila i suvremeno shvaćanje multikulturalnih knjižničnih usluga prema kojemu građa na manjinskim jezicima u narodnim knjižnicama ne služi samo pripadnicima manjinskog stanovništva, nego omogućuje i “drugim narodima i narodnostima učenje jezika, upoznavanje suvremene književnosti i kulture, korištenje stručne literature na tim jezicima, vlastito kulturno obogaćivanje, bolje razumijevanje i druženje u zajedničkim prostorima”.²⁷

Valja naglasiti da multikulturalna knjižnica nije posebna vrsta knjižnice, već koncept prepoznavanja, prihvaćanja i uvažavanja različitog i drugačijeg, koji je primjenjiv u svim tipovima knjižnica pa tako i u ško

²⁶ Središnje knjižnice nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj : vodič / uredile Liana Diković i Ljiljana Črnjar. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010

²⁷ Mesić, Đurđa; Potrebe narodnosti za knjigom i informacijama i uloga narodne knjižnice : usporedba stanja u Hrvatskoj s modelom u Mađarskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 30, 1/4(1987), 75-78

4. Programi međunarodne suradnje u školskim knjižnicama s ciljem poticanja interkulturalnosti i multikulturalnosti

Današnje knjižnice su obrazovne, kulturne i informacijske ustanove koje pridonose znanju, obaviještenosti i demokraciji. Prva im je zadaća omogućiti korisnicima da slobodno pristupe građi i informacijskim izvorima koji im trebaju za rad, učenje, obaviještenost ili razonodu. Pojedinaac ima pravo pristupa informacijama, a knjižnice u svojim zbirkama nude različite vrste građe i izvora koje pomažu u stvaranju i oblikovanju mišljenja o mnogim temama i kada još uz pristup informacijama omogućimo učenicima da pronađene informacije, ideje i želje podijeli sa učenicima iz druge zemlje, na taj način stvaramo novu generaciju djece i obrazovanju nudimo jednu novu dimenziju. Knjižnica pomaže pojedincu u oblikovanju i izražavanju mišljenja i stajališta, uključivanju šireg kruga građana u društveni život i tako također posredno pridonose razvitku demokraciju. Uz to, u društvu znanja koje nastaje, knjižnice moraju nastojati da informacije koje pružaju budu ne samo relevantne nego i takve da doista pridonose stvaranju i povećanju znanja.

Knjižnica je školski centar međunarodne suradnje. Knjižničar djeluje u odgojno-obrazovnom, stručnom i kulturno-javnom području što mu omogućava da dio svog radnog vremena posveti međunarodnim suradnjama i projektima te da interkulturalnu suradnju implementira i u svoj rad s korisnicima. Iz knjižnice kreću inicijative za nove projekte, knjižničar okuplja tim suradnika usmjerenih na planiranje, prijavu i provedbu projekata.

4.1. Program Erasmus+

Erasmus+ najveći je program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport te obuhvaća razdoblje provedbe od 2014. do 2020. godine. Obuhvaća sve europske i međunarodne programe i inicijative Europske unije u području obrazovanja (opće obrazovanje, visoko obrazovanje, obrazovanje odraslih), osposobljavanja (strukovno obrazovanje i osposobljavanje), mladih i sporta.

Erasmus + usmjeren je jačanju znanja i vještina, unaprjeđivanju obrazovanja, osposobljavanja te rada u području mladih i sporta. Posebno je usmjeren povezivanju obrazovanja,

osposobljavanja i sektora mladih s poslovnim sektorom, te je otvoren za njihove zajedničke projekte. Erasmus + zamijenio je sedam postojećih programa iz generacije 2007.-2013.

Cilj je programa Erasmus+ poboljšanje kvalitete odgoja, poučavanja i učenja od predškolske do srednjoškolske razine obrazovanja u školama i vrtićima diljem Europe. Njime se osobama zaposlenima u području predškolskog odgoja i školskog odgoja i obrazovanja pružaju prilike za razvijanje profesionalnih vještina i suradnju s partnerima u Europi. Program obuhvaća aktivnosti koje podupiru razmjenu dobre prakse i testiranje inovativnih pristupa s ciljem rješavanja zajedničkih izazova kao što su rano napuštanje škole i niska razina osnovnih vještina. Aktivnostima se mogu osnažiti veze sa svijetom izvan škole i drugim područjima obrazovanja i osposobljavanja.

Erasmus+ nudi mogućnost međunarodne mobilnosti za pojedince te međunarodne suradnje za organizacije, među ostalim:

- provođenje razdoblja studija u inozemstvu
- obavljanje stručne prakse
- stručna usavršavanja i osposobljavanja
- volontiranja
- razmjene mladih
- rad na međunarodnim projektima usmjerenima na modernizaciju i internacionalizaciju sektora obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta.

Zainteresirani pojedinci prijavljuju se putem svojih ustanova. Uz to, program nudi mogućnosti suradnje ustanovama iz cijelog svijeta kroz aktivnosti združenih diplomskih studija i jačanja kapaciteta u visokom obrazovanju.

U aktivnostima strateških partnerstava mogu sudjelovati: škole (od predškolske do srednjoškolske razine), lokalne i regionalne institucije nadležne za školsko obrazovanje, sve organizacije aktivne u području školskog obrazovanja (neke aktivnosti namijenjene su samo školama i lokalnim ili regionalnim vlastima), institucije koje podnose prijavu moraju biti iz zemalja obuhvaćenih programom.²⁸

²⁸ <http://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/obrazovanje-i-osposobljavanje/opce-obrazovanje/erasmus-opce-obrazovanje>

4.1.1.Suvremena škola – primjer OŠ Vladimir Nazor Križevci

Nadalje navodim kao pozitivan primjer Osnovnu školu „Vladimir Nazor“ Križevci kojoj je projektni prijedlog Suvremena škola s naglaskom na interkulturalizaciju škole i razvoj digitalnih kompetencija učitelja i učenika odobren za financiranje od strane Agencije za mobilnost i programe EU. Projekt je prijavljen pod Erasmus+ KA1 (ključna aktivnost mobilnosti pojedinaca). Nositelj ovog projekta je knjižnica na način da je knjižničar osoba koja je voditelj projekta u svakoj njegovoj fazi, od osmišljavanja do provedbe i evaluacije, a knjižnica polazišno mjesto za osuvremenjivanje, internacionalizaciju i digitalizaciju škole.

Cilj projekta je unaprijediti digitalne kompetencije učitelja, stručnih suradnika i administrativnih djelatnika škole te internacionalizacija škole u smislu ostvarivanja međunarodnih suradnji škole na projektima koji se ostvaruju putem eTwinning, Microsoft Skype Education i sličnih platformi.

Motiv za prijavu na Erasmus + program proizašao je iz činjenice da se kroz taj program učiteljima mogu pružiti edukacije iz područja i tema koje nisu u katalogu Agencije za odgoj i obrazovanje, stjecanje međunarodnog iskustva i povezivanje s kolegama iz drugih zemalja. Škola je 2015. godine uključena u pilot projekt „e-Škole-Razvoj sustava digitalne zrelosti škola“ čiji je nositelj hrvatska akademska i istraživačka mreža CARNet. Uključivanjem u projekt, škola je tehnički opremljena s ukupno 100 tableta, 30 računala i nekoliko pametnih ploča. Osim tehničke opremljenosti, djelatnicima škole omogućeno je sudjelovanje na brojnim edukacijama iz područja korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Prijava na Erasmus + program u slučaju OŠ „Vladimir Nazor“ Križevci značila je nastavljanje u smjeru jačanja identiteta škole kao informatički usmjerene, suvremene škole. Željeli su se čim bolje iskoristiti tehnički resursi koje je škola dobila sudjelovanjem u projektu „e-Škole“ i steći znanja u specifičnim područjima koja nisu obuhvaćena edukacijama koje se nude u katalogu Agencije i katalogu edukacija u sklopu projekta „e-Škole“.

Projekt traje godinu dana, ali će dugoročno utjecati na kvalitetu škole jer će se brojne aktivnosti nastaviti provoditi kontinuirano i u višegodišnjem periodu, a u skladu s obrazovnim trendovima i potrebama suvremenog društva. Tako će se unijeti pozitivne promjene u kurikulum u području digitalne zrelosti i uvođenja europske dimenzije. Konkretno, pokrenut će se tri izvannastavne aktivnosti koje izravno utječu na ostvarivanje ciljeva projekta (Video grupa, Računalna grupa i Skype klub), oformit će se Tim za EU projekte koji će planirati,

provoditi i evaluirati projekte, promijeniti pedagoški pristup (uvesti računalno razmišljanje i pristup od prvog razreda), postaviti će se novi, viši kriteriji za individualno usavršavanje učitelja. Osnažiti će se kompetencije škole u planiranju, provođenju i evaluiranju projekata.

Škola će steći brojne kontakte i veze sa školama i institucijama u inozemstvu koji će biti temelj za razvoj suradnje i suradničkog učenja. Provodit će inovativne internacionalne obrazovne projekte i aktivnosti u digitalnom okruženju s posebnim naglaskom na europsku dimenziju.²⁹

Djelovanje školskog knjižničara obuhvaća kulturno- javnu, stručnu knjižnično -informacijsku i odgojno-obrazovnu djelatnost. Knjižničar surađuje s predmetnim i razrednim učiteljima, stručnim suradnicima u realizaciji nastavnog plana i programa, poučava i vodi k planiranim ishodima učenja, pridonosi unaprjeđenju cjelokupnog školskog kurikulumu. U nastavni plan i program osnovnih škola (za razliku od srednjih) integriran je program Knjižničnog odgoja i obrazovanja odnosno knjižnično-informacijski i medijski odgoj i obrazovanje. Stručni suradnik knjižničar kao pedagoški i informacijski stručnjak posjeduje sve kompetencije potrebne za poticanje informacijske i medijske pismenosti i prema tome je nezamjenjiv čimbenik odgojno-obrazovnog procesa.

Knjižnica kao centar informacija i kulturnog javnog djelovanja škole, mjesto je na kojem se mogu provoditi brojni projekti, aktivnosti povezane sa svim školskim predmetima. Iz navedenog može se zaključiti kako je školski knjižničar kao informacijski i medijski pismena osoba čije je djelovanje široko i povezano sa svim školskim djelatnicima uključenim u neposredni odgojno-obrazovni rad, osoba koja je kompetentna za osmišljavanje i koordinaciju školskih projekata.

U konkretnom projektu „Suvremena škola“ nastoji se podići digitalne kompetencije djelatnika i provesti internacionalizacija škole. Uloga knjižničara u konkretnom projektu ključna je u svim procesima od osmišljavanja do realizacije i evaluacije projekta, knjižničar je voditelj projekta, a školska knjižnica je mjesto na kojem će se odvijati brojne aktivnosti predviđene projektom (Skype susreti, eTwinning projekti, snimanje video uradaka, radionice i okrugli stolovi vezani za temu internacionalizacije, međunarodne izložbe fotografija). Na Skype

²⁹ 10. projektni obrazac KA1-Learning Mobility of Individuals, KA101-School education staff mobility Call 2017.

usretima učenici viših razreda raspravljat će sa svojim vršnjacima iz ostalih europskih zemalja o svojim obavezama i pravima, o uvjetima života, kvalitetnim sadržajima kojima se mogu baviti u slobodno vrijeme, sudjelovanju u njima, ali i samostalnom osmišljavanju svog slobodnog vremena na zdrav i edukativan način. Provest će se dva eTwinning projekta. Prvi s ciljem kreiranja kratkometražnog filma kojim će škole suradnice predstaviti školski život u svojoj zemlji. Svaka škola snimit će epizodu da bi se na kraju sve epizode objedinile u jedan film koji će biti objavljen na You Tube kanalima svih škola sudionica i prikazivan svim učenicima na satima razrednika u sklopu građanskog odgoja. Drugi eTwinning projekt imat će za cilj razmjenu kulturnih sadržaja – recepta tradicionalnih jela, opise tradicionalnih igara, katalog tradicionalnih nošnji, a rezultat projekta bit će kreiranje digitalne knjige o kulturnim raznolikostima europskih zemalja uključenih u projekt. Sve aktivnosti usmjerene su u ostvarivanje ciljeva projekta „Suvremena škola“ u sklopu Erasmus + programa.

U sklopu Erasmus + programa kao potpora programu funkcionira nekoliko mrežnih stranica i portala koji omogućavaju traženje mobilnosti, povezivanje strateških partnera i provođenja međunarodnih suradnji. Među njima su mrežne stranice Europske komisije School Education Gateway. Na stranica SEG-a mogu se pronaći tečajevi, mogućnosti *job shadowinga** koje nude agencije i organizacije akreditirane za provođenje edukacija koje tematski i svojim ustrojem zadovoljavaju ciljeve Erasmus+ programa. Osim toga, na stranicama se mogu pronaći dokumenti i studije koje su korisne pri osmišljavanju i provedbi projektnih prijedloga i koje su usmjerene na inovativnost i osuvremenjivanje odgojno-obrazovnog procesa.

**job shadowing-stručna praksa*

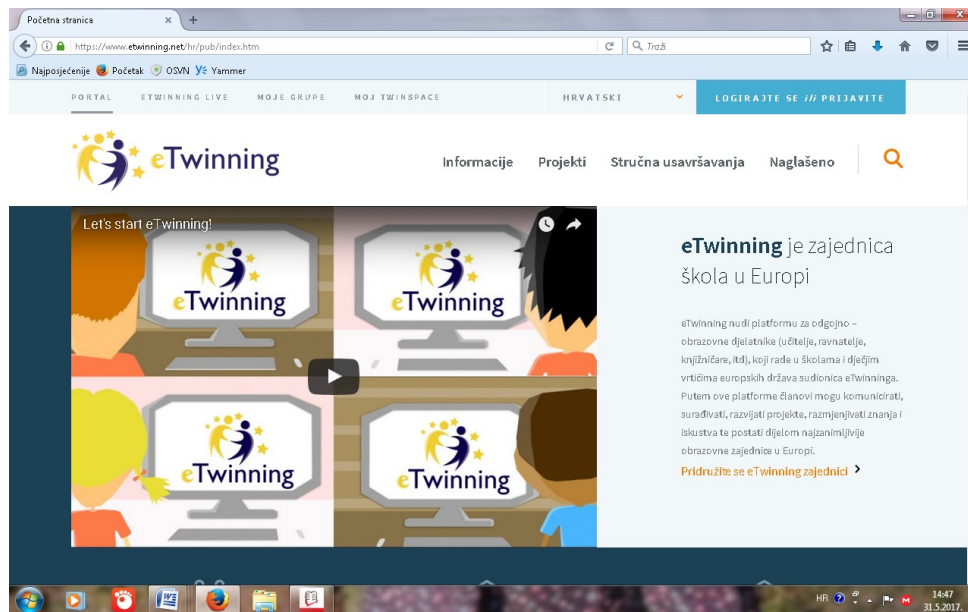
Osim SEG-a, vrlo je bitna platforma eTwinning. eTwinning promiče suradnju među školama u Europi putem upotrebe informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT-a) i pružanjem pomoći, alata i usluga školama, također pruža besplatno i kontinuirano mrežno stručno usavršavanje za nastavnike.

Njome je omogućena virtualna suradnja među školama i vrtićima: odgajatelji, učitelji, nastavnici i stručni suradnici mogu se povezivati i provoditi zajedničke projekte u učionicama s kolegama u Europi, dobiti pristup izvorima za učenje i pronaći informacije o on-line edukacijama i prilikama za profesionalni razvoj. Putem ove platforme članovi mogu komunicirati, surađivati, razvijati projekte, razmjenjivati znanja i iskustva te postati dijelom najzanimljivije obrazovne zajednice u Europi. Lansiran još 2005. godine kao glavna aktivnost Europske komisije i njenog eLearning programa, eTwinning se uspješno integrirao u Erasmus+ program Europske unije u području obrazovanja, osposobljavanja, mladih i sporta, već od 2014. godine. Središnja služba za podršku, kojom upravlja European Schoolnet, odnosno međunarodno partnerstvo 31 europskih ministarstava obrazovanja, razvija programe za učenje za škole, učitelje i učenike diljem Europe. Na nacionalnoj razini podršku eTwinningu pružaju i 37 Nacionalne službe za podršku.

eTwinning redovito se koristi u provedbi Erasmus+ projekata s obzirom na to da je jedan od glavnih ciljeva programa međusobno umrežavanje i suradnja obrazovnih institucija unutar Europe, međutim eTwinning mogu koristiti sve obrazovne institucije i djelatnici bez obzira na uključenost u Erasmus+ program. Iz navedenog je jasno da se ulaskom Hrvatske u Europsku uniju otvorila vrata za suradničko, međunarodno učenje, kulturnu razmjenu i suživot različitih kultura. Knjižnica kao mjesto informacija, medija, učenja postaje u kontekstu međunarodnih suradnji i otvorenosti škole glavnom točkom i pokretačem u području kulturnog djelovanja i građanskog razvoja. Knjižničar kao medijski i informatički pismena osoba s razvijenim organizacijskim vještinama posjeduje sve bitne preduvjete za educiranje u području osmišljavanja i pisanja projektnih prijedloga te njihove provedbe i evaluacije.

Pretražujući eTwinning projekte i suradnje koji su ostvareni i vidljivi na portalu, naišla sam na brojne kreativne projekte koje su vodili upravo knjižničari i čime se ostvarila međunarodna suradnja između knjižnica. Izdvojila bih projekt Bookcraft koji je povezoao knjižnice iz Poljske, Cipra i Grčke s ciljem poticanja na čitanje i uživanja u čitanju. Učenici su čitali jedni drugima, izrađivali rukotvorine na temu pročitanih djela i razmjenjivali ih. U projekt su bili uključeni učenici od 11 do 17 godina starosti, a sam projekt ocijenjen je kao jedan od najboljih u 2011. godini.

Drugi primjer dobre prakse odnosi se na eTwinning projekt Healthy Booky kroz koji su učenici/korisnici knjižnice zajedno stvarali knjige s tematikom zdravog načina življenja. U projekt su bili uključeni učenici iz Španjolske i Poljske koji pohađaju niže razrede osnovne škole. Osim ostvarivanja suradnji putem provedbe projekata, moguće su i kratkoročne suradnje poput obilježavanja značajnih datuma kakav je i World Book Day. Na taj je dan eTwinning zajednica knjižničara pokrenula akciju dijeljenja ideja kako potaknuti učenike da uživaju u čitanju i tom prilikom su sudionici zajednički osmislili poster kojim se potiče čitanje i koji je bio postavljen u knjižnice diljem Europe.

4.2. Skype-a-Thon

Skype-a-Thon je akcija koju provodi Microsoft Eduaction putem Skypea. Cilj Skype-a-Thona je u 48 sati proći što više virtualnih kilometara i ostvariti velik broj susreta učenika iz različitih dijelova svijeta. Učenici obično prespavaju u školi, a tijekom dva dana koliko traje događaj, putem Skype imaju priliku susresti se s učenicima iz drugih dijelova svijeta, posjete muzeje, galerije, laboratorije, dvorce, pjevati, svirati i razmjenjivati znanja s književnicima, znanstvenicima, astronautima i svojim vršnjacima. U Hrvatskoj su se malobrojne škole uključile u ovaj zanimljiv projekt. To je srednja škola u Zavidovićima i Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Križevci iz Križevaca koja provodi i Erasmus + KA1projekt Suvremena škola. U križevačkoj školi Skype se nastavio intenzivnije koristiti u školskoj knjižnici gdje je knjižničarka pokrenula redovite književne susrete sa stranim autorima putem Skypea.

4.3. Bookmark Exchange projekt Međunarodne organizacije školskih knjižnica

Bookmark exchange projekt uključuje školske knjižnice iz cijelog svijeta. Knjižnice se prijavljuju za sudjelovanje putem ispunjavanja Google obrasca, a organizator ih dalje spaja s knjižnicom iz bilo kojeg dijela svijeta (uglavnom po principu slučajnosti, iako svaka knjižnica

ima pravo na posebne zahtjeve poput primjerice zahtjeva da ih se ne spaja s knjižnicom iz susjedne zemlje ili pojedine zemlje s kojom su već surađivali). Kad dobiju svog partnera, korisnici knjižnice imaju zadatak ručno izraditi označivače stranica (najčešće s motivima njihove zemlje) koje potom šalju poštom u partnersku knjižnicu. Cilj je da kroz razmjenu označivača stranica učenici uče o drugim kulturama i povezuju se sa svojim vršnjacima iz drugih zemalja svijeta.

Madhuri Rawat Librarian/Co-ordinator. ISLM 2016,K.V.IIIT Jhalwa,Allahabad,India

4.4.Čitanje ne poznaje granice / Branje ne pozna meja

Međunarodni projekt Čitanje ne poznaje granice / Branje ne pozna meja započet je 2013. godine s ciljem povezivanja školskih knjižnica radi poticanja čitanja kod učenika osnovnih škola. Ideja o suradnji osnovnoškolskih knjižnica Republike Slovenije i Republike Hrvatske nastala je na državnom stručnom skupu za školske knjižničare-25. Proljetnoj školi školskih knjižničara. Glavne koordinatorice projekta su knjižničarke *Mirjana Čubaković* iz OŠ Budaševo-Topolovac-Gušće i *Mirjam Klavž-Dolar* iz OŠ bratov Polančičev Maribor, koje koordiniraju i povezuju škole širom Slovenije i Hrvatske.

Danas su u projektu 64 škole, a ciljevi su promicanje svih vrsta pismenosti, promicanje i poticanje čitanja naglas, promocija školske knjižnice, promocija dječje književnosti, jezika,

povijesti i kulture, uporaba novih medija u interpretaciji književnog djela, bogaćenje jezika i razvoj kritičkog mišljenja, istraživačko učenje, kreativno i suradničko korištenje Informacijsko-komunikacijske tehnologije, unaprjeđivanje vještina i sposobnosti javnog nastupa te promocija europskog identiteta.

Čitaju se prevedena književna djela autora susjedne zemlje naglas u knjižnici, u skladu s Odlukom Europske organizacije za promicanje čitanja EU READ, čime se postiže razvoj čitalačkih navika i vještina.³⁰

4.5. ACES

Akademija srednjoeuropskih škola pokrenuta je 2006. godine od strane Eraste fondacije u koordinaciji Interkulturalnog centra iz Beča te u suradnji s Nadácia Slovenskej sporitel'ne (Bratislava, Slovakia). Zemlje uključene u projekt su: Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Češka, Mađarska, Kosovo, makedonija, Moldavija, Crna Gora, rumunjska, Srbija, Slovačka i Slovenija. Inicijativu podržavaju ministarstva obrazovanja u svim uključenim zemljama, a sama inicijativa vezana je za Strategiju podunavske regije, prioritetno područje 9 „Ljudi i vještine“.

Škole se udružuju u partnerstva i prema temama koje se zadaju jednom godišnje osmišljavaju video uratke, zvučne knjige, radijske igre, predstave, plakate na zadanu temu. Svake godine organizira se natječaj te 40-ak škola dobiva novčanu potporu za sudjelovanje, učenici posjećuju jedni druge te sudjeluju u završnoj konferenciji na kojoj se predstavljaju radovi nagrađivanih i financiranih projektnih grupa. Primjer dobre prakse je Osnovna škola Sveti Petar Orehovec koja je u suradnji s osnovnom školom iz Gornjeg Milanovca u Srbiji provela projekt „I tvoj glas može biti dio rješenja“. Projekt je uključivao slijepu djecu u Hrvatskoj i Srbiji. Učenici su snimali radijsku igru, izrađivali zvučne knjige na temu tolerancije i prihvaćanja prema različitim rasama i nacijama.

4.6. AMORES

Amores je projekt koji je proveden u trajanju od dvije godine sa sljedećim ciljevima:

³⁰ <https://www.skolskiportal.hr/clanak/7432-citanje-ne-poznaje-granice-branje-ne-pozna-meja/>

- poboljšati učenje književnosti širom Europe omogućujući učenicima aktivniji angažman kroz korištenje metodologije zasnovane na kreativnosti i suradnji,
- poboljšati digitalnu pismenost učenika i nastavnika kroz stvaranje e-artefakata, promovirati kritičko promišljanje njihovog stvaranja i njihovo korištenje kroz društvenu participaciju,
- osnažiti nastavnike korištenjem novih tehnologija s ciljem povećavanja njihovih pedagoških kompetencija,
- povećati održivost kroz europsku komponentu – učenici će dijeliti znanje s vršnjacima iz drugih zemalja te tako promovirati europski identitet.

Projektom je koordinira CARNet u suradnji s još sedam partnera iz Danske, Velike Britanije, Poljske, Hrvatske, Švedske i Grčke, među kojima su sveučilišta, lokalna samouprava, škole i privatne tvrtke. Projekt je podržala i Europska komisija, a u ovom ga kontekstu spominjem zato što su materijali proizašli iz ove međunarodne suradnje i dalje dostupni na stranicama projekta(<http://www.amores-project.eu/>), primjenjivi su u školskim knjižnicama i mogu biti korisni pri osmišljavanju i ostvarivanju daljnjih međunarodnih suradnji. Naime u te dvije godine provedbe projekta naglasak je bio na korištenju suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija, interaktivnosti i suradništvu u čitanju i poticanju čitanja. Sudionici su razmjenjivali e-materijale, sretali se i razvijali on-line zajednicu kao potporu implementaciji nove metodologije za poticanje čitanja. Tijekom provedbe projekta sudionici su se služili svojim materinskim jezikom i engleskim jezikom.

4.7. Biblioteke za novo doba

Projekt Biblioteke za novo doba proveden je tijekom 2012. godine u sklopu IPA prekograničnog programa Hrvatska-Srbija. U projektu su sudjelovale partnerske knjižnice iz Indije, Bačke Palanke, Vukovara, Drenovaca, Županje i Iloka. Cilj projekta bio je podržati knjižnice u Hrvatskoj i Srbiji i učiniti ih modernim centrima znanja. Jedan od glavnih nositelja projekta bila je IAN Mreža pomoći iz Beograda, a podržao ga je Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva pri Kabinetu potpredsjednika Vlade Srbije za europske integracije, općine Kula i Indija, tržište rada-Nacionalna služba za zapošljavanje Stara Pazova i Grad Vinkovci.

U sklopu projekta provodile su se radionice na kojima su biblioteke s jedne i druge strane granice učile jedne od drugih, razvijale interkulturalnu suradnju, razmjenjivale knjige i multimedijalne materijale, gradile lokalna i regionalna partnerstva u cilju podrške socijalnoj, kulturnoj i digitalnoj inkluziji građana. Projekt je indirektno poticao unaprjeđenje produktivnosti, umrežavanje i osobno napredovanje svih građana. Promocijom prekogranične suradnje projekt je potaknuo razvoj dobrosusjedskih odnosa među lokalnim zajednicama.

Ukupno osam knjižnica opremljeno je adekvatnim tehničkim uređajima. Pored toga, 24 knjižničara iz Hrvatske i Srbije pohađalo je obuku za „*e-Knjižničara*” kako bi stekli vještine za pružanje podrške članovima knjižnice u korištenju računala, interneta i drugih digitalnih izvora knjižnice, kao i organiziranje obrazovnih tečajeva. Knjižničari su u okviru ove edukacije stekli i međunarodno priznati ECDL certifikat tzv.. Europsku kompjutersku vozačku dozvolu. Nakon ove obuke knjižničara uvedene su nove usluge u knjižnicama za marginalizirane grupe – nezaposlene mlade, osobe s invaliditetom i starije građane. Njima su, u skladu s potrebama, dostupne besplatne obuke za rad na računalu kao i tečajevi socijalnih vještina usmjerenih na uspješniju potragu za poslom (pisanje CV-a, on-line pretraga poslova i intervju s poslodavcima, komunikacijske vještine). Važna komponenta projekta koja je prožimala sve aktivnosti bile su radionice na kojima su knjižnice s jedne i druge strane granice učile jedne od drugih kako razvijati interkulturalnu suradnju, razmjenjivale knjige i multimedijalne materijale, gradile lokalna i regionalna partnerstva u cilju podrške socijalnoj, kulturnoj i digitalnoj inkluziji građana.

4.8. Interkulturalni dijalog s junacima naše škole

Projekt je proveden u vukovarskoj Osnovnoj školi “Korog“ koja je škola mađarske nacionalne manjine i radi po modelu A na mađarskom jeziku. U njihovoj školskoj knjižnici zaposlene su dvije knjižničarke, a knjižnična zbirka dijeli se na dio pisan mađarskim i dio pisan hrvatskim jezikom. Projekt je proveden 2013. godine, a povezivao je sljedeće predmete: mađarski jezik, hrvatski jezik, povijest, informatiku, geografiju, likovnu i tjelesnu kulturu. Cilj projekta bio je suodnos između kultura, jačanje povezanosti i tolerancije među učenicima, uspoređivanje različitih mišljenja i ideja, te povezivanje sadržaja. Zadaća knjižničara u tom projektu bila je višestruka: predlaganje suradnje, osmišljavanje projekta, pripremanje materijala. Učenici su djelo Junaci Pavlove ulice čitali na hrvatskom i na

mađarskom jeziku. Zatim su ga dramatizirali, istraživali su porijeklo Ferenc Molnara pritom proučavajući i povijest Mađarske te suradnju dvaju naroda koje seže daleko u prošlost.

ZAKLJUČAK

Naša budućnost ovisi o našoj sposobnosti da zaštitimo i razvijamo ljudska prava, kao što je navedeno u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, demokraciji i vladavini prava, i da promičemo obostrano razumijevanje. Međukulturni pristup-model za upravljanje kulturnom raznolikošću koji je okrenut budućnosti, predlaže koncepciju koja se zasniva na ljudskom dostojanstvu pojedinca i počiva na čovječnosti i životu svih nas. Međukulturni dijalog treba spriječiti etničke, vjerske, jezične i kulturne podjele. Interkulturni dijalog: puna poštovanja i otvorena razmjena iskustava između pojedinaca i grupa s različitim etničkim, religijskim, kulturnim i lingvističkim porijeklom i naslijeđem na temelju međusobnog razumijevanja i poštovanja.

Knjižnice kao centri informacija i multimedijalnost imaju izvrsne uvjete i pretpostavke za kulturno, javno i odgojno-obrazovno djelovanje usmjereno prema razvoju multikulturalnosti, interkulturalnosti, humanosti i demokratičnosti.

Školske knjižnice djeluju u području odgoja i obrazovanja, kulture i stručno-informacijskom području, a knjižničar kao medijski pismena osoba i osoba koja u svom djelovanju ima puno prostora za uvođenje neformalnih i inovativnih metoda učenja ima velik potencijal za poticanje, osmišljavanje i vođenje međunarodnih suradnji i projekata.

U Hrvatskim knjižnicama započeo je proces pozitivnih promjena i podizanja kvalitete i raznolikosti knjižničarskih usluga i programa. Knjižničari su visoko obrazovani intelektualci koji u svojim programima nude različite oblike suradničkog učenja odgajajući i obrazujući aktivne i savjesne građane. Prostora za napredovanje je mnogo, a u osmišljavanju budućih programa i usluga, knjižničarima su na raspolaganju IFLA-ine Smjernice za multikulturalne knjižnične usluge, ali i brojni dobri primjeri iz prakse ostalih knjižnica koje knjižničari razmjenjuju na brojnim skupovima i usavršavanjima.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci:

Anić, V.: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 1998.

Blažeković, T., Furlan, B.: *Knjižnica osnovne škole*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, 1993.

Demut, A.: *Putokazi školske knjižnice*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

Fatt Cheong Choy: *Libraries and librarians – what next?*, Library Management 2007.

Horvat, A., Živković D.: *Knjižnice i autorsko pravo*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2009.

4 IFLA *Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

Kovačević, D., Lasić-Lazić, J., Lovrinčević J.: *Školska knjižnica-korak dalje*, Zavod za informacijske studije, altaGAMA, Zagreb, 2004.

Kymlicka, W.: *Liberalizam, zajednica i kultura*, Zagreb : Naklada Deltakont, 2004.

Lovrinčević, J.: *Komplementarnost školskih medijoteka*, Proletna škola školskih knjižničara, 1998., Dostupno na: <https://library.foi.hr/knjige>

Mesić, Đ.: *Potrebe narodnosti za knjigom i informacijama i uloga narodne knjižnice : usporedba stanja u Hrvatskoj s modelom u Mađarskoj*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske 30, 1/4(1987), 75-78

Mesić, M.: *Multikulturalizam*, Zagreb, Školska knjiga, 2006.

Milardović A.: *Multikulturalizam u Europi ne prolazi*. URL:

<http://slobodnadalmacija.hr/Spektar/tabid/94/articleType/ArticleView/articleId/221434/Default.aspx>.

Paić, Ž.: *Traume razlika*, Zagreb : Intermedia, 2007.

Sečić, D.: *Informacijska služba u knjižnici*, Naklada Benja, Rijeka, 1995.

Skrzeszewski, Stan, Cubberley M.: *A vision for the future : exploring new roles for multicultural library services.*, IFLA satellite meeting on library service in a multicultural society, Aarhus, Danska

Stipanov, J.: *Knjižnice i društvo*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.

Standards for multicultural public library service. Melbourne : *Working group on multicultural library services*, 1982., Library and information services for our multicultural society. London : The Library Association, 1985., Canadian Library Association.

Knjižnica komunikacijsko i multikulturalno središte lokalne zajednice, 8.savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova, Zagreb, 2012.

8. Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2005.

Središnje knjižnice nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj : vodič / uredile Liana Diković i Ljiljana Črnjar. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

Information Power: Guidelines for School Library Media Programs, American Association for School Librarians, SAD, 1998.

Internetski izvori:

Multikulturalizam URL: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Multikulturalizam>

Univerzalna deklaracija UNESCO-a o kulturnoj raznolikosti. URL:

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/diversity/pdf/declaration_cultural_diversity_hr.pdf

www.hjp.hr

<https://ljudskaprava.gov.hr/>

Vrijeme je za suočavanje sa ksenofobijom u Hrvatskoj. URL: <http://www.cms.hr/suzbijanje-diskriminacije/vrijeme-je-za-suocavanje-sa-ksenofobijomu-hrvatskoj>.

https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwivjOH9o6vUAhUJuRQKHQC8CNQQFghSMAc&url=http%3A%2F%2Fwww.a-zoo.hr%2Fimages%2Fgoo%2FMedjukulturnii_dijalog.pdf&usq=AFQjCNG2spDF-TQLEm1CRBT3r8RzCeRT_g&sig2=ZBzrxEUAdmg9Ev-RUlqY4A

<http://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/obrazovanje-i-osposobljavanje/opce-obrazovanje/erasmus-opce-obrazovanje>

10. projektni obrazac KA1-Learning Mobility of Individuals, KA101-School education staff mobility Call 2017.

<https://www.skolskiportal.hr/clanak/7432-citanje-ne-poznaje-granice-branje-ne-pozna-meja/>
<http://www.amores-project.eu>

Izvori fotografija:

ETwinning

Madhuri Rawat Librarian/Co-ordinator. ISLM 2016,K.V.IIIT Jhalwa,Allahabad,India

SchoolEducationGateway

